

egyesület zászlajára irt eszméket s szállna azokért a nyilvános életben porondra?

Kérem tisztelt Tagtársaimat, hogy az ebben a két kérdésben megindított gondolatmenetet szőjjék magukban tovább s erősen hiszem, hogy velem egy eredményre jutnak, annak belátására, hogy az egyesület céljainak megvalósításában közreműködni kész erdőbirtokosok bevonása az egyesületi életbe felette kívánatos, sőt szükséges.

Ennek egyik módját pedig abban látnám, ha arról gondoskodnánk, hogy mindenekelőtt az egyesület igazgatóválasztmányában részükre az eddiginél több helyet biztosítanánk, amire éppen ezuttal nyílik az eddigi jogok sérelme nélkül alkalom. Arra kérem tehát tisztelt Tagtársaimat, akik a közgyűlésen szavazataikkal a választmány kiegészítésénél közre fognak működni, hogy a halálozás és kilépés által megüresedett három hely betöltésénél legyenek figyelemmel arra, hogy a hazai erdőgazdaságnak eminens érdekei kívánják, hogy az erdőbirtokos-osztály néhány tevékeny, az erdészet iránt melegen érdeklődő taggal a választmányban képviselve legyen!

Erdőgazdasági irányelvek.

A közelmúltban sok kijelentés hangzott el az erdőgazdaságról és az erdőgazdasági politikáról. Nem egy téves felfogás került illetően forgalomba, úgy hogy nemcsak időszerű, hanem szükséges is, hogy ezen kérdésekkel behatóbban foglalkozzunk.

Hogy az erdőgazdasági politika elveit és jövő fejlődésének irányait minden kétséget kizáró pontossággal meghatározhassuk, tisztáznunk kell azon alapvető kérdéseket, hogy mi az erdő, mi az erdő rendeltetése és mai helyzete, mi az erdőgazdaság célja, hol és milyen mértékben lép fel parancsolólag az erdőgazdaság üzésének kényszere. Csakis, ha ezen kérdéseket tudományosan

megoldottuk, találhatjuk meg az erdőgazdaság fejlődésében az okozati összefüggéseket és annak törvényszerűségét.

Az erdőt az erdőtalaj és a rajta élő fák alkotják és erdő alatt kellő sűrűn benőtt, nagyobb fás területet értünk. A talaj különböző minősége, fekvése, alakulása, a fakészlet hasznavehetősége, a fának kereslete és a fák életműködésének külső hatása szerint változik az erdő fontossága és rendeltetése.

Már ezen fogalommeghatározásból kitűnik, hogy az erdőnek kettős hatása van: közvetlen és közvetett. Közvetlen hatása a korszerű gazdasági szükségletek termelőképességében, közvetett hatása pedig a munkaalkalom-szerzésben és a környező természetre gyakorolt befolyásában nyilvánul. Rendeltetése nemcsak tisztán gazdasági, hanem az emberi gazdálkodást gyámolító, elősegítő természetbeli is.

Az erdő közvetlen gazdasági hatása.

Az erdő elsőrendű gazdasági szükségleteket szolgáltat és ennél fogva kiváló befolyást gyakorol a mezőgazdaságra, iparra és kereskedelemre. Legértékesebb termése: főhasználata a fa, melynek tartós előállításra képezi az erdőgazdaság főcélját. Mellékhasználatai: a hulladék, kéreg, gubacs, szurok, kátrány, hamuzsir, vadgyümölcs, legelő, makkoltatás, vadászat stb.

Az erdei főhasználatok jellemző sajátosságai: nagy térfogatuk és soká tartó érésük. Az erdőgazdaság alapanyaga tehát kifejezetten tömegárú, gazdálkodási jellegzője pedig nagy készletek felhalmozása. Ezen okozatoknak és az igazi erdőtalaj korlátolt termőerejének következménye, hogy az erdőknél a mezőgazdasági földekhez viszonyítva körülbelül 3—4-szerre kisebb a jövedelmük.*)

De az igazi erdőtalaj termőerejét egyedül a rajta álló erdő

*) Poroszországban 1 ha erdőtalaj átlagos kataszteri tiszta jövedelme 4·95 Mk., egy ha mezőgazdasági földé 18·25 Mk. Dr. Endres Forstpolitik Berlin. 1905. 73. l.

Franciaországban a 80-as években az erdőnek 22·75 frank, más művelési területeknek 77·25 frank volt a hektáronkénti átlagos nyers jövedelme. Roscher. Nationalökonomik. 183. §. 555. l.

Württembergben az 1887. évi felvétel szerint 1 ha erdőtalaj kataszteri tiszta jövedelme 25·69 Mk. volt, a szántóföldé 64·13 Mk. Schanz Finanzarchiv. 1895. 691. l.

tarthatja fel és ez a kölcsönhatás ismét azt eredményezi, hogy a valódi erdőtalajon csakis az erdőgazdaság biztosítja állandóan a legmagasabb abszolút jövedelmet. Ez utóbbi az erdők fekvésétől, minőségétől, feltárásától, az erdei termékek keresletétől, a népesség sűrűségétől és művelődési fokától függ.

Európa néhány államában az állami erdők *ha*-onkinti tiszta jövedelme a következő volt:*)

Szászországban	1889-ben	59·16	K
Badenben	1888-ban	37·80	„
Württembergben	1891—93	35·40	„
Elzász-Lotharingiában	1887—88	25·60	„
Hessenben	1888—91-ben	22·56	„
Bajorországban	1890—91	18·12	„
Franciaországban	1891	14·40	„
Horvát-Szlavonországban	1885—94	11·30	„
Poroszországban	1890—91	10·56	„
Ausztriában	1885	4·14	„
Magyarországban	1885—94	2·12	„
Spanyolországban	1886-ban	2·10	„
Oroszországban	1890-ben	0·60	„

Ahol a nagy térfogatú főhasználatokhoz nehéz a hozzáférhetés, a könnyen szállítható mellékhasználatok fontossága lép előtérbe. Gazdaságilag fejlett, rendszeres közlekedési eszközökkel bíró országokban azonban a mellékhasználatok szerepe mindig alárendelt a főhasználatokéhoz mérten. A főhasználat választékai a műfa és a tűzifa.

A technika a műfát egyre új és új anyagokkal pótolja, az épületfát vasszerkezetek szorítják ki, de a terjedő ipar egyúttal hatványozott fokozással tágítja felhasználásuk körét és a fűrészárú a kisebb ipari- és szerszámfa-szükséglet rohamosan nő és áraik tartósan emelkedők. A fafogyasztás nagysága általában az éghajlattól, a lakosság sűrűségétől, a fabőségétől, a fapótló szerek sokaságától és a faáraktól függ. Minél magasabbak a faárak, annál kisebb a fafogyasztás; a faárak alakulását pedig elsősorban a vidék gazdasági fejlettsége határozza meg.

*) Közgazdasági Lexikon I. 579—580. l. (Az újabb adatok az egész vonalon jóval nagyobbak. Szerk.)

Magyarország fafogyasztásáról a statisztikai adatok hiányosak. Kombinatív megállapítását az ipari és építkezési közszükséglet erős ingadozásai nehezítik meg. Csakis összehasonlítás útján, más adatoknak a hazai viszonyokra való alkalmazásával juthatunk megközelítő eredményre.

Ha számba vesszük jelenlegi 30—35 millió *mm* póttüzelő-szer fogyasztásunkat (kőszén, kőolaj, tőzeg), továbbá tekintetbe vesszük, hogy a nagyiparu Franciaországban a fejenkinti való-ságos fafogyasztás 0·924 *m*³, Németországban 0·943 *m*³**), Buda-pesten (a 80-as évek végén) 1·325 *m*³***), Magyarország fafogyasz-tását fejenkint kereken 1·0 *m*³-re tehetjük.***)

Németországban a műfafogyasztás 20 év alatt (1872—1902) fejenkint 0·37 *m*³-ről 0·44 *m*³-re emelkedett, ugyanakkor azonban a fejenkinti tűzifafogyasztás 0·77 *m*³-ről 0·50 *m*³-re szállott le (Endres u.)

A faárak Poroszországban 1868—1899-ig 52⁰/₀-kal, Bajor-országban 89⁰/₀-kal, Württembergben 45⁰/₀-kal emelkedtek. Hazánk-ban a kilencvenes években a tölgyépületfának köbméterenkinti átlagos tőára 11 K 50 f. volt (Bedő u.) és ma 20 koronára tehető.

Másképpen áll a dolog a tűzifával. A fa, mint tüzelőanyag egyre tért veszít és kizárólag ipari nyersanyaggá fog válni. A tűzifa messze vidékre nem versenyképes és ha a lakosság sűrűségével, a termelési bérek és a talajjáradék általános emelkedésével árai emel-kegnek is, az olcsóbb ásványi tüzelőszerrek rohamos terjedése,****) célszerűbb tüzelők feltalálása, a modern szállítóeszközök gyors szaporodása a tűzifafogyasztást és a tűzifatermelés jövedelmező-ségét egyre erősebben csökkentik. A csertűzifa köbméterenkinti

*) Endres. Forstpolitik. 112. l.

**) Pallas Nagy Lexikonja. VI. 623. l.

***) Berg báró, ha más tüzelőszer nem használtatik, a normál faszükség-letet Németországban évenként és fejenkint 50 köblábra (1·55 *m*³), más köz-gazdasági írók Észak- és Közép-Európában szintén annyira teszik. Berg, Staats-Forstwissenschaftslehre, 270. l. — Lehrbuch d. polit. Oekonomie, Dr. K. H. Rau, Leipzig. 1862. 328. l. — Kurzgefasste Forst, Encyklopaedie. A. Püschel, Leipzig. 1872. 174. l. — Fekete Lajos a magyarországi fejenkinti fafogyasztást 1·02 *m*³-nek számítja ki. Fekete L. Erdészeti statisztikai előadásai stb. Lithographia. Selme-cbánya. 1903. 67. l.

****) Az angol keresk. min. évi statiszt. kimutatása szerint a föld 1902 évi széntermelése 970 millió *t*-t tett ki, mely széntermelés tartósan emelkedtk és az 1901. évhez képest 83 millió *t*-val növekedett.

átlagos tőára a 90-es években minálunk 2 K 24 f., a бүкktüzifáé 1 K 14 f. volt. (Bedő u.) Az 1901. évben pedig a tüzelőanyagok átlagos piaci árai a kislevelesben következők voltak:

Kemény tűzifa	<i>m³-e</i>	6 K 79 f
Puha	"	"	5 " 16 "
Dorongfa	"	5 " 26 "
Kőszén	<i>q-a</i>	2 " 90 "
Barnaszén	"	2 " 56 "
Faszén	<i>kg-ja</i>	0 " 94 "*)

Az erdőgazdaság jövedelmezősége tehát elsősorban a műfakihozatal nagyságától függ. A statisztika megdönthetetlenül mutatja, hogy az okos, előrelátó erdőgazdálkodás főcélját ma a műfatermelés, annak az erdő közelében való ipari feldolgozása képezi és a tűzifa-előállításnak csak a visszamaradó és hulladékfára szabad szorítkoznia.

Az erdő közvetett gazdasági hatása.

A szorosan vett erdei munkálatok: az erdőfelújítás, erdővédelem, erdőápolás, fanyerés, idomítás, szállítás és faértékesítéssel járó munkák. Az erdőgazdaság belterjességével arányosan a legtöbb munkamenységet a fanyerés, idomítás és szállítás igénylik. Az erdőgazdasági munkaerőfogyasztás kiváló fontossága abban rejlik, hogy legnagyobbbrészt a mezőgazdasági munkaszünetelés idejére esik.

Közepes viszonyok között az erdei gazdálkodásnál évenként átlag 90 *ha* erdőre lehet egy teljes munkaerőt felvenni,**) vagyis erdeinkben szűkös számítás szerint 84 ezer embernek kellene foglalkozást találniok, holott a 90-es években 180 *ha* erdő vett egy munkaerőt igénybe minálunk.***)

*) A m. kir. kormány 1901. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv. Budapest. 1902.

***) Németország 13,956.827 *ha* erdei az 1895. évi adatok szerint 159.336 munkaerőt vettek igénybe, azaz 88 *ha*-ra egy munkaerő esik. Dr. Schwapnach, Forstwissenschaft. Leipzig, 1899. 35. l. — A nagyobb állami erdőkben 50—70 *ha*-ra jut egy munkaerő (300 munkanappal számítva). Dr. Endres, Forstpolitik. 77. l. Szászországban 37 *ha*-ra jut egy munkaerő. Roscher, Nationalökonomik 554. l.

***) Az 1900. évi népszámlálási adatok szerint Magyarországon az erdőszettel és vadászattal csak 37967, a szénégetéssel 3576, a tutajozással 473, összesen 42016 egyén foglalkozott. M. Stat. Közlemények új sorozat 9. kötet.

Hogy a kisebb erdőbirtokoknál mennyi munkaerőt fogyasztanak, arra ezidőszerint még megközelítő adataink sincsenek.

A gyári faiparral 79.815, a fa-, cser- és gubacskereskedelemmel 8210 egyén foglalkozik. Előrehaladó erdőgazdaság mellett mindhárom munkakereseti ág munkaerőfogyasztása emelkedni fog, ami mindenestre figyelemreméltó közgazdasági nézőpont hazánkban, hol éppen a kivándorlást legerősebben tápláló erdős vidékek munkakereseti viszonyait érinti. Míg minálunk csak kétszerannyi, Németországban ötszörannyi egyén foglalkozik a faiparral, mint a szorosán vett erdei munkákkal.

Mindezen adatok arra vallanak, hogy faiparunk, de erdőgazdaságunk is, a fejlődésnek nagyon is kezdő fokán állanak.

Az erdő természetbeli hatása.

Az erdő kedvezően alakítja a természeti viszonyokat.

1. Egyensúlyban tartja a levegő alkatrészeit azáltal, hogy leköti a levegő széndioxidját. *)

2. Az erdő mérsékli a jégverést. **)

3. Az erdő emeli a csapadékmennyiséget és egyenletesen megosztja azt. Az erdő abszolút légnedvessége alig különbözik a szabad mező légnedvességétől, de viszonylagos légnedvessége sokkal nagyobb, ami természetes is, mert az erdei levegő nyáron hűvösebb, mint a szabad mezőé.

Az erdők fogyasztásával nőnek az aszálykárak. Magyarországon:

a 40:81⁰/₀-os erdőcsoportban 19:23⁰/₀

a 13:40 „ „ „ 24:68⁰/₀ volt

az átlag aszálykár.

Erősebb az erdő harmatképzése is, mint a mezőké***) és az erdőben a csapadék is valamivel több, mint a szabadban.****)

*) Egy ha erdőnek évi széndioxid szükséglete átlag 5660, Oxigén kilégzése pedig 1718 köbmétert tesz ki. (Ebermayer u.)

**) Erd. Lapok 1892. évf. II. 91—96. l. Ueber den Einfluss des Waldes auf das Klima. Ney. Berlin. 1886. 34. l. — Dr. Endres, Forstpolitik. 168. l.

***) Erdészeti Lapok. 1894. évfolyam X. 888. l.

****) Közép-Európa erdős vidékein 6⁰/₀-kal több az esőmennyiség, mint a mezőségeken (Mathieu).

Fautrat az erdő felett 8⁰/₀ esőtöbbletet talált (Ney).

Keletindiai esőmérésekből kitűnt, hogy a júliusi esőmennyiség: az erdőtlen vidéken 30:6⁰ C átlagos hőfok mellett 65 cm, az átmeneti vidéken 28:3⁰ C

4. Az erdő lassítja a vizek lefolyását, megszünteti az árvizeket és megteremti az okszerű vizgazdaság előfeltételeit, mert a fagyökerek elősegítik a víznek a földbe való hatolását, az alom lassítja a vízfolyást és elősegíti a víz felszivódását,*) végre az erdőtalaj vizpárolgása a szabad mezőnél kisebb.**)

5. Az erdő kiegyenliti a légköri szélsőségeket.

Az erdőnek tartós hőkötő párolgása, a lombtakarónak erélyes sugárzást akadályozása, a lombtetőn megtörtén gyengült napsugár, az erdőnek a szelek ellen kifejtett mechanikai ellentállása, a fák tetemes hőszugárzása mind oly kiegyenlítő tényezők, melyek az erdő és környékének légköri szélsőségeit enyhítik, míg az erdőpusztítás azokat fokozza.***)

6. Az erdő megtöri a szelek és szélvészerek erejét.****)

7. Az erdő megtisztítja a levegőt a káros gázoktól és baktériumoktól.*****)

8. Az erdő megakadályozza a kőgörgetegeket, földcsúszásokat, lavinákat és vízmosásokat.

mellett 187 *cm* és az erdős vidéken 27° C mellett 302 *cm* volt. Woeikof. Die Klimate der Erde Jena, 1887.

Hazánkban az évi csapadékmennyiség a fátlan Alföldön 52·7 *cm*, az északi és keleti erdős hegységekben kétszerte több: 119·5 *cm* volt. Erdőrendezéstan. Belházy, Budapest, 1895. 103. l.

Franciaországban az erdős vidéken a csapadékmennyiség 76·7 *cm*, az erdőtlen vidéken 64·9 *cm* volt. Erdészeti Lapok. 1894. évfolyam. VI. 466. l.

*) A száraz alom vízfelvétele kétakkora, mint a földé, vizpárologatása ellenben hat és félszer kisebb, mint a mezei földeké (Wollny u.). Már az 5 *cm* mély humuszréteg minden négyzetméterére kerekén 50 liter vizet tart vissza. Dr. Ebermayer. Die physikalischen Einwirkungen d. Waldes etc. Aschaffenburg, 1873. 262 l.

**) A poroszországi megfigyelések szerint az erdő párolgása: bükkállományban 60°/o-kal, luczosban 55°/o-kal, erdei fenyvesben 58°/o-kal, ültetésben 10°/o-kal kevesebb, mint a szabadban.

***)) Ebermayer összehasonlító mérései szerint nagyobb erdőirtás a május-októberi évadban átlag 2·5° C-al (júliusban 3 fokkal) emeli, a téli hónapok éjjelén pedig 0·8° C-al süllyeszti a vidék hőmérsékét. A hajdan erdős Island-szigeten gabonát termeltek, ma ott — eltűnván az erdők — a gabona többé nem ér meg. Rau. Lehrob. d. pol. Oekonomie II. 157. §. 335. l.

****)) Bequerel beigazolta, hogy a viharok Loiret erdőtlen térségein érik el legpusztítóbb erejüket és az orléáni erdő elől következetesen kitérnek. M. Erdész 1905. évfolyam. I. 15. l.

*****)) Az erdeilevegő háromszorta több ozont tartalmaz, mint a gyárvárosok romlott légköre (Ney). Serafini és Arata az erdő levegőjében átlag 23—28-szor kevesebb baktériumot találtak, mint azon kívül. Erdészeti Lapok. 1894. évfolyam. VI. 476. l. — Indiában az erdőkkel környezett falvakban nem lép fel a kolera. Pettenkofer. Verbreitungsart der Cholera in Indien. Braunschweig, 1871.

A patakok és völgyek eliszaposodását csak megfelelő fásítások szüntetik meg teljesen. Hol a hegyek lejtői be vannak erdősülve, legyenek azok bármily meredek, vadpatakok nem keletkeznek, árvizek nincsenek vagy jóval enyhébb lefolyásuak. A futóhomokot főként fásítással lehet megkötni.

9. Az erdő örökösen biztosítja a televényképzést, fokozza a gyengébb talajok termőerejét és megvédi az alantabb fekvő mívelési területeket.

A fagyökerek sziklarepesztő életereje, a fák nagymérvű lombhullása egyre táplálják, javítják a talaj termőerejét.

10. Végre az erdő támogatja a mezőgazdaságot és az ember kényelmére szolgál. Figyelemre méltó körülmény az erdős vidékek sáskamentessége is. Ethikai szempontból az erdő megnyugtatólag hat a kedélyállapotra és az ember szépiészeti érzékét is szolgálja.

Könnyen érthető ezek után, hogy az erdőpusztítás miért idézi elő a mezőgazdaság és kultúra hanyatlását, és miért válnak erdőpusztítás által egész vidékek lakatlanokká!

Az erdőgazdaság czélja.

Megdönthetetlen, kényszerítő gazdasági szükség, hogy az arra rendelt talajokon erdő álljon, mert az erdőgazdaság feladata nemcsak az, hogy erdőtermékeket szolgáltatson, hanem hogy a természeti viszonyokat jótékonyan alakítsa és ezáltal a vidék lakhatóságát biztosítsa. A viszonyok különfélesége szerint az erdőnek hol az egyik, hol a másik rendeltetése lép előtérbe és ez vezetett az erdők osztályozásához.

Az erdőgazdaság tehát nemcsak az erdők kihasználására szorítkozik, hanem egyes erdőknek — termelő képességüktől és jövedelmüktől függetlenül, sőt azok ellenében — tisztán fenntartására is irányul. Ebben rejlik a korlátolt használhatóságu talajokon álló erdőknek különös szerepe és a mezőgazdaságtól eltérő jellegzője. Ezen az alapon meghatározhatjuk az erdőgazdasági politika fogalmát: az emberi munkaerőnek az erdei termelésre és a kizárólagosan arra rendelt talajokon az erdőfenntartásra irányuló szervezkedése. Helyessége az erdők eme kettős befolyásainak belátásától és az erdőknek a technikai fejlődéssel összhangzó kihasználási rendszerétől függ.

Az erdő közvetlen és közvetett befolyásainak, illetve gazdasági és természetbeli rendeltetésének nyilvánulásai nemcsak elütők, de rendszerint ellentétesek is. Az erdő közvetlen, vagyis elsőrendű gazdasági szükségleteket termelő képességének befolyása ingadozó, egyre változó. A rohamosan haladó technika, noha napról-napra fokozottabban tágitja az erdőtermékek felhasználási körét: itt is, ott is pótolja azokat és az erdőtermékek, bár a gazdasági, ipari és kereskedelmi fejlődéssel értékük és fontosságuk tartósan emelkedik és az erdők folyton nagyobbodó nemzeti vagyont alkotnak, a technikai készséghez mérten kisebb-nagyobb áldozatokkal pótolható.

Az erdőnek a környező természetre gyakorolt közvetett természetbeli befolyása ellenben állandó jellegű. Kihat az egészségügyi, éghajlati, vízi, földmivelésügyi viszonyokra, épen tartja a maga talaját, gátolja elkopárosodását, fokozza termőerejét, védelmül szolgál más művelési területek elterméketlenedése és eliszaposodása ellen. Ezen hatások tisztán természetbeliek, a technika által nem pótolhatók és ott, hol azoknak előfeltételeit képezik, a lakhatóságnak és mezőgazdaságnak elengedhetlen tényezői. Az ilyen erdők nem önmagokért rendelvek és gazdasági áldozatok árán is mindenkor fenntartandók. Az erdőbirtok abszolút gazdasági értékét tehát termelőképessége határozza meg, melyet azonban az erdőbirtok természetbeli rendeltetése előrenyomulásának foka szerint egyenesen csökkenti.

Ez rövid körvonalozása az erdő rendeltetésének és az erdőgazdaság céljának.

Az erdőgazdaság körének természetes határai.

A másik megoldandó kérdés az, hogy hol, mely talajokon kell természetszerűen erdőgazdálkodást üzni, hol, mely talajokon kell szükségszerűen erdőt fenntartani? Erre a feleletet az erdők közvetlen és közvetett hatásainak mérlegelésében, egymáshoz való viszonyuk elemzésében találjuk meg.

Az erdők közvetlen és közvetett hatásainak kutterforrása talajuk minősége. A talaj termékenységének csökkenésével az erdő közvetlen gazdasági hatása rendszerint apad, ellenben közvetett természeti befolyása nagyobbodik. Minél gyengébb a talaj, annál

kevesebb és rosszabb fát szolgáltat, annál kisebb gazdasági értéke; viszont minél terméketlenebb a talaj, annál jobban növekszik, annál kifejezettebb azon az erdő természetbeli hivatása, mert annál könnyebben kopárosodhatik el és annál jobban fenyegetik környezetét a kopárosodás káros hatásai.

Évszázadok szomorú tapasztalatai szolgálnak erre intő példakul! Azt tehát, hogy hol kell erdőgazdaságot folytatnunk, mely talajt kell okvetlenül, czélszerűségi okokból így használnunk, az erdők közvetett hatásainak teljes felismerése és körültekintő vizsgálata mutatja.

Amely talajok közvetett hatása a művelési mód változásával számbavehetőleg nem változnak, azaz akár erdő áll rajtuk, akár szántóknak használjuk, közvetett hatásukban majdnem egyenlők, azok az *időleges vagy nem feltétlen erdőtalajok* (Wälder auf Kulturboden).

Az ilyen talajok állandóan más művelésre is alkalmasak és az erdőfenntartás azokon nem mindenkor szükséges, bár az ily erdők fenntartása mellett is sok érv szólhat, mint pl. bizonyos vidékek faszükségletének a közelből való fedezése, szárító szelek elleni védelem, egészségügyi és ethikai szempontok. A valódi mezőgazdasági talajoktól mégis abban különböznek, hogy akár mezőgazdaságilag, akár erdőgazdaságilag használatnak, jövedelmezőségükben nagy eltérés rendszerint nincs. Magyarországon ilyen talajon az erdők 18·3⁰/₀-a áll.

Amely talajok termőképessége azonban más művelési móddal csökken, közvetett hatásai érzékenyen változnak és csak addig kedvezők, míg erdő van rajtuk, azok a *feltétlen erdőtalajok*. Ezen meghatározásból önként következik, hogy ezen talajok állandóan, legjövödelmezőbben, vagyis okszerűen csakis erdőgazdaságilag hasznosíthatók. Másféle művelésük nem gazdaságos, a termőerőt kimerítő, talajértéket csökkentő s ily esetekben termékenységüket csak jövödelmezőségükkel arányban nem álló áldozatokkal lehetne fenntartani, különben vizmosássá válnak, részlegesen vagy teljesen elkopárosodnak. Ily talajon erdeink 75·1⁰/₀-a áll és ezen birtokokon a külső befolyások kedvezőségének biztosítása egyenes viszonyban van az okszerű erdőgazdálkodással, vagyis legmagasabb tartós jövödelmeztetésükkel. Más eset ki van zárva. A feltétlen erdő-

talajon tehát az erdőfenntartás állandó gazdasági szükségesség, azon az erdőgazdálkodás szükségszerűsége és okszerű belátáson alapszik.

Végre amely talaj közvetett hatása annyira fontos, annyira tulsúlyban van, hogy gazdasági értéke teljesen háttérbe szorul, sőt ha nem erdő áll rajta, teljesen megsemmisül, az a *véderdőtala*j. Ezek közé sorozzuk azon feltétlen erdőtalajon álló erdőket, melyek veszélyes vagy káros természeti befolyások keletkezését gátolják: mint a magasabb hegyek kőgörgetegein, havasok fennsíkjain vagy hegytetőkön és gerinczeken, meredek hegyoldalakon és ezek lejtőin lévő erdőket, futóhomokon lévő erdőket, a kő- vagy hógörgetegek, futóhomok és vízmosságok támadását és terjedését akadályozó erdőket és azokat, amelyek elpusztulása folytán alantabb fekvő területek termőképessége vagy közlekedési utak biztonsága veszélyeztetik, vagy szélvészrek rombolásának út nyitattik. (1879:XXXI. t.-cz. 2. §-a. F. J. és K. m. kir. min. 1883 junius hó 22-én kelt 29487. sz. utasítása.)

Véderdők közé minálunk az erdők 5·3⁰/₀-a, a futóhomokon álló erdők közé 1·3⁰/₀-a soroztatik.

Elzász-Lotharingia, Franciaország és Olaszország egyes erdőket közegészségügyi szempontból is véderdőknek minősít. Bajorország, Elzász-Lotharingia, Franciaország és Oroszország a véderdők kijelölésénél még a forrásképződésre, Svájc a rendellenes vízállásokra is tekintettel van. A véderdők tehát hatalmas közérdekeket védenek.

Ezen szempontok azok, melyek a feltétlen erdőtalajon az erdőgazdálkodást követelik meg és ezek teszik a véderdőtala

és a futóhomokos területeken elengedhetlen közszükséggé az erdőfenntartást. Így köti az erdő közvetett hatása meghatározott helyekhez az erdőfenntartás szükségét. Az erdőgazdasági politika ezen feladatát gyakorlatilag az ilyen erdők kihasználásának korlátozásaival és felújításuk kényszerével oldja meg. A használat korlátozásoknak és kötelező felújításoknak leghathatósabb eszközei és biztosítékai az állami felügyelet, állami kezelés és legfőbb fokon az állami birtokbavétel. Ezen téren tehát a gazdasági fejlődés törvényszerűségét az állami beavatkozás kiterjesztése képezi.

Az erdőgazdaság körének határait az erdők közvetlen gazda-

sági hatásai szabják meg. A nem feltétlen erdőtalajon való erdőgazdálkodás szüksége — már említett szempontoktól eltekintve — tisztán számítási kérdés. Arról van tudniillik szó, vajjon az erdőtermékekbeli közszükségleteknek máshonnan való kielégítése, avagy az illető talajon más jövedelmesebb művelésről való lemondás-e a nagyobb gazdasági áldozat?

Az erdők közvetlen gazdasági hatása ekként az erdők kellő kiterjedését és eloszlását teszi szükségessé, mely kérdéseknek megoldása azonban már inkább magán, mint szorosan vett állami feladatot képez. Legjobban elősegíti ezt a kultúra általános emelkedése. Az államnak pedig minden erdőtalajhoz a technika fejlődéséhez mért okszerű gazdálkodás követelését kell fűznie.

Az erdő közvetlen célja és a természet háztartásában viselt szerepe az igazi erdőtalajon (feltétlen erdőtalajon, futóhomokon és véderdőtalajon) egymástól el nem választható. *Az erdőgazdasági politika eszménye ezen ellentétes érdekek összhangját megtalálni és megteremteni.* Miután tehát nem tisztán termelési szempontok határozzák meg az erdő szükségszerűségét és gazdasági fontosságát, természetes, hogy e kettős szemponthoz mérten az erdőgazdálkodási korlátozások a mezőgazdasági korlátozásoktól teljesen elütők és az utóbbiaknál mindig szigorubbaknak kell lenniök.

Kényszerítőleg fokozzák a használati korlátok terjedelmét az erdő és erdőgazdaság sajátos, különleges jellegei is.

1. Az erdőnek szerfelett lassu növése az erdőgazdaságban elkövetett hibák hatását évtizedekre, sőt évszázadokra terjeszti ki; azoknak megszüntetése többnyire sok időt és óriási pénzáldozatokat igényel, sőt az erdőpusztítások csapásai sokszor helyre nem hozhatók.

2. A hosszú termelési folyamat megnehezíti a kínálat és kereslet összeegyeztetését; alkalmat nyújt a rablógazdálkodásra, ami egymaga is eléggé indokolja az erdők kihasználásának erősebb ellenőrzését.

3. Az erdei főhasználatok nagy térfogata és nehéz szállítása, az igazi (feltétlen) erdőtalaj korlátolt termőereje és a mezőgazdasághoz képest kisebb — a talaj termékenységevel apadó — viszonylagos jövedelmezése, csak külterjes gazdálkodást tesznek

lehetővé.*) A külterjes gazdálkodással pedig egyenes arányban nő a földbirtok kötöttsége.

4. Az erdő a nagygazdaságok jellemző kulturája. Gazdaságos munkaerő-kihasználás csak nagyobb erdőterületen lehetséges; a kitermelés nagy tőkebefektetést igénylő szállítóeszközök építését, fűrészek stb. felállítását követeli. Előnyös erdőgazdaság csak nagy birtoktesteken üzhető és seholsem oly káros a birtokparcellázás, seholsem indokolt a birtokminimum megállapítása és a kisbirtokok egyesítése, mint az erdőnél.**)

5. A gazdaságba fektetett tőke hosszas lekötöttsége, nagy fakészletek felhalmozásának szüksége az erdőt alkalmatlanná teszik a magángazdálkodásra. Az okszerű erdőgazdaság és a tőkekiaknázás elvei összeférhetetlenek. A helyes erdőgazdaság főkelléke a tervszerűség és éppen ez — ellentétben a mezőgazdasággal — nagy erdei hitbizományok alakítását és az állami erdőgazdálkodásnak minél nagyobb térfoglalását teszi indokolttá.

6. A tulhasználat nehéz ellenőrzése és könnyű palástolása alkalmatlanná teszi az erdőt arra, hogy bérlet tárgya legyen.

7. Az erdő egyes melléktermékei (fű, alom, lomb) a mezőgazdaságot támogatják. Mindenhol hátrányos az erdők teljes hiánya. A tűzifát drágán kell venni, vagy részben szalmával helyettesíteni és a gazdaság szerszámfával sem tudja magát ellátni.

8. Okszerű erdőgazdaság nélkül tervszerű vízgazdaság sem lehetséges. „A folyó forrásától torkolatáig egységes vízkörnyéket alkot és ami egy részében az egyik birtokosnak hasznára válik, az alantabb lakókra pusztító hatással lehet. Okszerű vízgazdaság csak az lehet, mely a folyó egész környékét egységesen öleli fel s ezért az erdőgazdasággal karöltve kell haladnia.“***)

Minél inkább hatja át a köztudatot az erdők kettős: gazdasági és természetbeli szerepe, annál jobban korlátozzák az erdő-

*) Az erdőbe fektetett tőke kamatozása csak 2°—3⁵⁰/o.

***) Az 1903. évi svájci erdőtörvény kifejezetten érvényesíti ezen elvet. Az állam elősegíti a kisebb magánerdőbirtokoknak egyesítését és azokat díjtalanul kezeli (26. §.), sőt a magánkézben levő véderdők egyesítését meg is követelheti. (28. §.)

Badenben és Hessenben egyes községek erdőfelosztás és irtás miatt teljesen elszegényedtek s ezért Hessen, Koburg, Waldeck, Rudolfstadtban erdőfelosztási korlátozásokat léptettek életbe. Badenben (10 Morgen) 3/6 ha-on alul erdő felosztani nem szabad. Dr. Endres. Forstpolitik. 380. l.

***) „Die Agrarfrage“ Karl Kautsky. Stuttgart. 1899. 329. l.

gazdálkodás szabadságát. Az erdőgazdasági feladatok helyes megoldása egyre erősebb társadalmi érdeket képez és az erdőgazdaság fejlődéstörténete az állam beavatkozásának folytonos növekvését tanúsítja. Az őserdőket a települők tüze ritkítja. A közösetulajdonu erdőkben szertelen gazdasági szabadság uralkodik. Később a súlyos szolgalmakkal agyonterherelt nagy erdőbirtokok irtását újraerdősítési rendeletekkel gátolják. Ma a közérdekeket belterjes állami erdőgazdálkodás és szakszerű erdészeti közigazgatás óvják és biztosítják, melyeknek fő irányelveit négy pontba lehet összefoglalni:

1. a belföldi faszükséglet kielégítése;
2. a vidék lakhatóságának biztosítása;
3. az erdőtalaj állandó gazdaságos kihasználása;
4. az állami beavatkozásnak a közgazdasági érdek követelte mértékig való kiterjesztése.

Az erdészeti jogviszonyok rendezésének tehát a legszigorubb gazdasági elveken kell nyugodniok.

A tulajdonjogi korlátozás alapelve, hogy a kedvezőtlen hatásokot a gazdasági életből teljesen kiküszöbölje és ez volna a legkisebb mértéke az erdőgazdaság érdekében kifejtendő állami beavatkozásnak.

Másrészt az erdőbirtokok sajátos jellegei megszabják okszerű használhatóságuk mértékét, fokát, módját és megfelelő szűk térre szorítják azon gazdálkodási módozatokat, melyek mellett tartósan a legnagyobb viszonylagos termelési eredményt szolgáltatják. Ez az állami beavatkozás legmagasabb mértéke, azon tul bénítólag hat a gazdasági életre.

Ime, a mezőgazdaság és az erdőgazdaság mai fejlődésének irányai elütők. Ott a magángazdaság, itt az államgazdaság kialakulása és fontossága lép előtérbe és éppen ezen kötöttségénél fogva az erdőgazdaság fejlődési menete is lassubb a mezőgazdaságénál.

A gyakorlati erdőgazdasági politika az erdészeti közigazgatásban, az államnak, mint legnagyobb erdőbirtokosnak iránytadó, árszabályozó, példás, erdei gazdálkodásában és kereskedelmi és vámpolitikájában jelentkezik.

Polgárdi Béla.